

Michał Kisiel

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PIENIĄDZ ELEKTRONICZNY W POLSCE A PERSPEKTYWA WDROŻENIA EMD2

Wprowadzenie

Rozwój technologii informatycznych i telekomunikacyjnych sprawił, że obok tradycyjnych form pieniądza, gotówkowej i zapisów na rachunkach bankowych (bezugówkowej), w obiegu pojawił się pieniądz elektroniczny. Jego znaczenie było początkowo niedoceniane, ale na całym świecie, także w Europie, szybko podjęto próby zdefiniowania nowego zjawiska i uregulowania zasad jego funkcjonowania. W Unii Europejskiej wysiłki te przybrały formę tzw. pierwszej dyrektywy o pieniądzu elektronicznym (dalej EMD, Dyrektywa 2000/46/WE¹).

Regulacje prawne, obok zamierzonych skutków, takich jak zwiększenie stabilności systemu finansowego, wzmocnienie zaufania do e-piędza i usankcjonowanie uprawnień konsumentów posługujących się nową formą pieniądza, przyniosły ze sobą także niekorzystne elementy. Krępowały one rozwój nowych systemów pieniądza elektronicznego, zbyt wąsko określając istotę tego zjawiska, a jednocześnie budziły wątpliwości interpretacyjne, co doprowadziło do różnego definiowania fenomenu e-piędza w poszczególnych krajach wspólnoty.

Próbą usunięcia niedostatków EMD było wprowadzenie Dyrektywy 2009/110/WE² (dalej EMD2), która wspólnie z dyrektywą kształtującą rynek

¹ Dyrektywa 2000/46/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 września 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE.

usług płatniczych w UE³ stanowi fundamenty regulacji pieniądza elektronicznego na terenie wspólnoty.

W Polsce zapisy aktualnie obowiązującej dyrektywy o pieniądzu elektronicznym wdrożono do tej pory tylko częściowo, co rzutuje na działalność lokalnych systemów e-pieniądza. Planowana nowelizacja ustawy o usługach płatniczych⁴ zakończy proces implementowania EMD2 do krajowego porządku prawnego i może stać się impulsem przyspieszającym wzrost znaczenia tej formy pieniądza na lokalnym rynku.

1. Istota pieniądza elektronicznego i jego formy

1.1. Definicja pieniądza elektronicznego w polskich regulacjach prawnych

Definicja pieniądza elektronicznego obowiązująca w Polsce zawarta została w Ustawie o elektronicznych instrumentach płatniczych⁵. **Pieniądz elektroniczny** definiuje się w niej jako „wartość pieniężną stanowiącą elektroniczny odpowiednik znaków pieniężnych, która łącznie spełnia następujące przesłanki:

- jest przechowywana elektronicznie, w tym magnetycznie,
- jest wydawana do dyspozycji na podstawie umowy w zamian za środki pieniężne o nominalnej wartości nie mniejszej niż ta wartość,
- jest przyjmowana jako środek płatniczy przez przedsiębiorców innych niż wydający ją do dyspozycji,
- jest wyrażona w jednostkach pieniężnych⁶.

Zgodnie z definicją pieniądz elektroniczny ma postać niematerialną, co odróżnia go od pieniądza gotówkowego. Wehikułem przenoszącym e-pieniądz jest **instrument pieniądza elektronicznego**, który zdefiniowano jako „urządzenie elektroniczne, na którym jest przechowywany pieniądz elektroniczny, w szczególności karta elektroniczna zasilana do określonej wartości⁷”.

³ Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE

⁴ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Dz.U. z 2011 r., nr 199, poz. 1175 z późn. zm.

⁵ Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych usługach płatniczych. Dz.U. z 2002 r., nr 169, poz. 1385 z późn. zm.

⁶ Ibid., art. 2, pkt 10.

⁷ Ibid., art. 2, pkt 6.

Pojęcia zawarte w ustawie mogłyby nasuwać wniosek, że pieniądz elektroniczny nie może funkcjonować bez instrumentu pieniądza elektronicznego, a więc że konieczny jest pewien „element hardware’owy” (w domyśle – będący w posiadaniu użytkownika), by e-pieniądz mógł pełnić swoją rolę. Tymczasem pieniądz elektroniczny może być również przechowywany zdalnie, a użytkownik może mieć do niego dostęp za pomocą specjalnego rachunku pieniądza elektronicznego. W obecnie obowiązującym stanie prawnym w Polsce nie podkreślono tego wystarczająco jednoznacznie, chociaż należy zwrócić uwagę, iż z samej definicji pieniądza elektronicznego nie wynika ściśle powiązanie z instrumentem pieniądza elektronicznego.

1.2. Podział form pieniądza elektronicznego

Funkcjonujące obecnie na świecie formy pieniądza elektronicznego można podzielić na następujące klasy:

- pieniądz hardware’owy, czyli systemy pieniądza elektronicznego, w których użytkownik posiada urządzenie, na którym zapisane są jednostki pieniądza;
- pieniądz software’owy, czyli systemy pieniądza elektronicznego, w których użytkownik ma dostęp do „rachunku pieniądza elektronicznego” lub pieniądz jest zapisany na urządzeniu, do którego użytkownik ma dostęp zdalny.

Podział ten opiera się na nieco innym podejściu niż najczęściej spotykana w literaturze klasyfikacja wyróżniająca e-pieniądz oparty na kartach oraz e-pieniądz serwerowy⁸, bierze bowiem pod uwagę fakt, że nośnikiem danych nie muszą być wyłącznie karty oraz że karta może być tylko identyfikatorem, a pieniądz elektroniczny nie jest na niej przenoszony. Najnowsze systemy pieniądza elektronicznego, jak choćby rozwijana w Kanadzie specyfikacja MintChip⁹, pokazują, że granice powyższej klasyfikacji mogą ulegać w przyszłości zatarciu.

W początkowym okresie rozwoju pieniądza elektronicznego dominującą jego formą były **elektroniczne portmonetki** oparte na kartach z mikroprocesorem. Instytucje tworzące pierwsze systemy pieniądza elektronicznego stawiały sobie za cel budowę elektronicznego systemu płatności niskokwotowych, który mógłby zastąpić, przynajmniej w niektórych zastosowaniach, pieniądz gotów-

⁸ Patrz np. J. Górka: Konkurencyjność form pieniądza i instrumentów płatniczych. CeDeWu, Warszawa 2009, s. 56.

⁹ W projekcie kanadyjskiej mennicy przewidziano, że pieniądz elektroniczny może być przenoszony zarówno przez urządzenia fizyczne (nośniki pamięci USB), jak i wysyłany przez Internet; patrz: <http://mintchipchallenge.com/>.

kowy. W Europie projekty *e-purse* (elektroniczna portmonetka) były najczęściej tworzone od zera, z udziałem banków i instytucji rozliczeniowych¹⁰.

Wspólną cechą kartowych elektronicznych portmonetek jest **zapisywanie jednostek pieniądza na urządzeniu będącym w posiadaniu użytkownika**.

Znacząca większość systemów pieniądza elektronicznego działających na świecie korzysta z innej formuły działania i może zostać zaklasyfikowana jako systemy software'owego pieniądza. Opierają się one na specyficznej formie **przedpłaconego rachunku użytkownika**, na którym zapisywana jest wartość środków pozostałych do wykorzystania.

Przedpłacone rachunki mogą, ale nie muszą, być **personalizowane**. Zgodnie z regulacjami dotyczącymi prania pieniędzy, przy zachowaniu odpowiednich limitów transakcyjnych można stworzyć system software'owego e-pieniądza, który do zidentyfikowania użytkownika nie będzie wymagał danych osobowych (np. wystarczający będzie adres e-mail lub numer telefonu komórkowego).

Pierwsze systemy tego typu powstały wraz z rozwojem handlu elektronicznego, a najbardziej popularnym dostawcą usług e-pieniądza online pozostaje w skali globu PayPal¹¹. W ostatnich latach obok „internetowych portmonetek”, jak można nazwać produkty firm takich jak PayPal czy Skrill¹², rozwijać się zaczęły także **mobilne systemy pieniądza elektronicznego**. W ich przypadku dostęp do przedpłaconego rachunku odbywa się za pomocą telefonu komórkowego, przy użyciu odpowiedniej dedykowanej aplikacji lub innych technologii (USSD, IVR, SMS itp.).

Korzystanie z software'owego pieniądza elektronicznego może także opierać się na **wykorzystaniu kart**. W odróżnieniu jednak od pieniądza hardware'owego, w tym schemacie karta pełni tylko rolę identyfikatora, a nie instrumentu, na którym zapisana jest wartość. Wartość przechowywana jest np. u emitenta, a posługując się kartą, posiadacz składa zlecenie przetransferowania tej wartości do innego podmiotu. Również w tym przypadku nie jest wykluczone zachowanie anonimowości posiadacza środków.

Przykładami e-pieniądza software'owego korzystającego z fizycznego artefaktu do dokonywania transakcji mogą być:

- karty przedpłacone wydawane przez banki (np. funkcjonujące w Polsce jako instrumenty pieniądza elektronicznego, powiązane z technicznym rachunkiem bankowym),

¹⁰ Przykładem może być niemiecki system GeldKarte. Szerzej systemy tego typu omówiono w R. Kaszubski, P. Widawski: Przegląd systemów pieniądza elektronicznego bazujących na kartach. ZBP, http://www.zbp.pl/photo/ftb/systemy_pieniadza_na_kartach.pdf.

¹¹ <http://paypal.com>.

¹² <http://skril.com>.

- instrumenty zbliżeniowe (breloczki, zegarki, naklejki itp.) wydawane jako instrumenty pieniądza elektronicznego, powiązane z technicznym rachunkiem bankowym,
- jednorazowe przedpłacone karty i vouchery do zakupów w internecie (np. PaySafeCard¹³, która jest tylko identyfikatorem przedpłaconego rachunku użytkownika pieniądza elektronicznego).

2. Dyrektywa EMD2 a regulacje pieniądza elektronicznego w Polsce

Pierwsza dyrektywa regulująca obszar e-piędądza nie doprowadziła do szybkiego rozwoju nowych form pieniądza elektronicznego i nie pobudziła innowacji w takim stopniu, w jakim zakładali to jej twórcy. W przeprowadzonym w 2006 roku przeglądzie skutków regulacji¹⁴ wskazano, że rynek e-piędądza nie zdołał osiągnąć swojego potencjału. Systemy pieniądza elektronicznego oparte go na kartach w niektórych krajach zakończyły swoją działalność, a w skali całej UE rosły w bardzo powolnym tempie. Nieco lepiej rozwijały się systemy oparte na pieniądzu software'owym, gdzie istotną rolę odegrały podmioty pozabankowe. Podkreślono, że część nowych zjawisk na rynku wymyka się definicjom zawartym w EMD i regulacjach w poszczególnych państwach członkowskich, a niepewność prawna ogranicza tworzenie innowacji.

Jednocześnie wraz z rozwojem technologii i powstawaniem nowych modeli biznesowych w dziedzinie płatności, istotnego znaczenia nabrała kwestia stosowania (lub nie) regulacji dotyczących e-piędądza wobec operatorów telefonii komórkowej, systemów płatności e-mailowych, elektronicznych kuponów czy systemów opłat w transporcie miejskim. Państwa członkowskie stosowały różne podejścia do tego problemu, a kwestia wyjaśnienia statusu nowych typów podmiotów (w tym łączących różne typy działalności) stała się paląca.

W tym czasie nowych regulacji prawnych doczekał się obszar usług płatniczych. **Dyrektywa PSD (2007/64/WE)**¹⁵ uporządkowała zagadnienia związane

¹³ <http://paysafecard.com>.

¹⁴ Evaluation of the E-Money Directive 2000/46/EC, http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/emoney/evaluation_en.pdf.

¹⁵ Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE.

ze świadczeniem usług transferu pieniądza oraz skodyfikowała wymogi wobec dostawców usług płatniczych.

2.1. Najważniejsze zapisy EMD2

Prowadząc prace nad nowelizacją dyrektywy o e-pieniądzu, kierowano się koniecznością zapewnienia spójności pomiędzy PSD a prawem regulującym zagadnienia związane z pieniądzem elektronicznym. Owoce tych prac była **Dyrektywa 2009/110/WE¹⁶ (EMD2)**, która uchyliła poprzedni dokument z 2000 roku.

W EMD2 określono wprost, że pieniądzem elektronicznym są nie tylko karty przedpłacone z zapisaną wartością, ale również pieniądź przechowywany na „urządzeniu płatniczym dostępnym posiadaczowi pieniądza elektronicznego, (...) przechowywany zdalnie na serwerze, a posiadacz pieniądza elektronicznego zarządza nim za pośrednictwem specjalnego rachunku przeznaczonego dla pieniądza elektronicznego”¹⁷. **Uściślono zatem definicję e-pieniądza tak, aby nie było wątpliwości, że obejmuje on także pieniądź software’owy.**

Dyrektywa EMD2 nie dotyczy szczególnych typów działalności, które opierają się na wydawaniu pieniądza elektronicznego na ograniczoną skalę. Wyłączenie (*exemption*) dotyczy systemów, w których używa się instrumentów przedpłaconych wykorzystywanych w specyficzny sposób – do nabywania określonych grup dóbr, wyłącznie w siedzibie emitenta lub w ograniczonej sieci podmiotów. Zamysłem tworzących regulację było, by nie hamować rozwoju instrumentów takich jak karty *closed loop* – paliwowe, transportu publicznego, członkowskie oraz bony elektroniczne na posiłki, usługi socjalne itp. Wyłączenie jest warunkowe i w momencie, gdy system przestaje spełniać jego kryteria, zostaje zawieszona¹⁸.

W przypadku instytucji pieniądza elektronicznego **dopuszczono** łączenie różnych typów działalności. Instytucja pieniądza elektronicznego (IPE) może nie tylko emitować e-pieniądź, ale także¹⁹:

- świadczyć usługi płatnicze,
- udzielać kredytów związanych wyłącznie z wykonaniem transakcji płatniczej (art. 16, PSD),

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE.

¹⁷ Ibid., Preambuła, pkt 8.

¹⁸ Ibid., Preambuła, pkt 5.

¹⁹ Ibid., art. 6, pkt 1.

- świadczyć usługi operacyjne i dodatkowe związane z emitowaniem e-pieniądza i świadczeniem usług płatniczych,
- prowadzić systemy płatności,
- prowadzić działalność gospodarczą inną niż emisja pieniądza elektronicznego.

Powstaje zatem możliwość tworzenia **hybrydowych instytucji pieniądza elektronicznego**, które działają w kilku sektorach jednocześnie. Warto przypomnieć, że w EMD bardzo ściśle ograniczono zakres działalności IPE, co krytykowano jako jeden z czynników decydujących o niewielkiej atrakcyjności tego modelu działania.

Rozluźniono znacznie wymogi wobec instytucji pieniądza elektronicznego, obniżając z 1 mln euro do **350 000 euro minimalny wymóg kapitałów założycielskich**.

Odpowiednie władze mogą również **zwoľnić podmiot z obowiązku spełnienia większości wymogów** określonych w EMD2 i zezwolić na jego wpisanie do rejestru IPE, jeżeli²⁰:

- ogół działalności gospodarczej podmiotu nie generuje wartości pieniądza elektronicznego pozostającego w obiegu powyżej limitu ustalonego przez państwo członkowskie (nie więcej niż 5 mln euro),
- firma ma swoją główną siedzibę w kraju członkowskim.

Firmy, które skorzystają ze zwolnienia (*waiver*), nie będą mogły świadczyć usług na terenie całej wspólnoty – „małe systemy pieniądza elektronicznego”, jak można je nazwać, będą zatem miały zasięg co najwyżej krajowy.

Nowa dyrektywa regulująca obszar pieniądza elektronicznego narzuca zasadę pełnej harmonizacji. Oznacza to, że w przeciwieństwie do EMD, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać ani wprowadzać przepisów innych niż określone w EMD2. Termin transpozycji zapisów EMD2 do porządku prawnego obowiązującego w państwach członkowskich przewidziano na 30 kwietnia 2011 roku.

2.2. Projektowanie zmiany w regulacjach pieniądza elektronicznego w Polsce

Niedotrzymanie terminu transpozycji EMD2 do polskiego prawa nie oznacza, że w obecnym stanie prawnym zupełnie pominięto wymogi nowej dyrektywy dotyczącej pieniądza elektronicznego. Część zapisów ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych jest zgodna z EMD2, co jest zarówno wynikiem

²⁰ Ibid., art. 9.

zmiany w tej ustawie wprowadzonej wraz z uchwaleniem ustawy o usługach płatniczych, jak również powtórzenia w EMD2 pewnych rozwiązań z poprzedniej wersji dyrektywy.

W obecnym stanie prawnym za zgodne z EMD2 uznać można w szczególności:

- rozszerzenie zakresu działalności IPE o świadczenie usług płatniczych oraz prowadzenie innych rodzajów działalności²¹,
- obniżenie minimalnego poziomu wymaganego kapitału założycielskiego,
- uprawnienie posiadacza do wykupu pieniądza elektronicznego w każdym momencie, bez ograniczeń kwotowych²²,
- zagwarantowanie swobody transgranicznego świadczenia usługi i zakładania przedsiębiorstw podmiotom z innych państw członkowskich²³.

Projekt zmian w ustawie o usługach płatniczych przygotowywany przez Ministerstwo Finansów²⁴ ma dwa zasadnicze cele:

- 1) uregulowanie w jednym akcie wszystkich zagadnień związanych z szeroko rozumianymi usługami płatniczymi (obejmując także pieniądz elektroniczny),
- 2) wprowadzenie w pełni zapisów EMD2 do polskiego prawa.

W przyszłości aktem prawnym, który będzie regulował zagadnienia związane z wydawaniem pieniądza elektronicznego, będzie ustawa o usługach płatniczych, a ustawa o elektronicznych usługach płatniczych zostanie uchylona. Jest to zbieżne z kierunkiem działania Komisji Europejskiej, która sygnalizowała możliwość połączenia w przyszłości EMD2 i PSD.

Katalog wydawców pieniądza elektronicznego zostanie poszerzony o Poczta Polska i kasy oszczędnościowo-kredytowe, co jest dopuszczalne w myśl regulacji EMD2. Z regulacji dotyczących usług płatniczych wyłączona zostanie sprzedaż usług cyfrowych dostarczanych bezpośrednio na urządzenie elektroniczne, jeśli towarzyszą jej usługi dodane, a operator nie pełni wyłącznie funkcji pośrednika w transakcji.

Pieniądz elektroniczny będą mogły wydawać również **krajowe instytucje płatnicze** posiadające kapitał założycielski w kwocie równej co najmniej 125 000 euro.

²¹ Ustawa o elektronicznych instrumentach płatniczych, op. cit., art. 45.

²² Ibid., art. 56.

²³ Ibid., art. 41.

²⁴ Na podstawie projektu zamieszczonego w Rządowym Centrum Legislacyjnym, stan na 6.9.2012, <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/24838/24871/24872/dokument43013.pdf?lastUpdateDay=06.09.12&lastUpdateHour=12%3A34&userLogged=false&date=czwartek%2C+6+wrzesien%2C+2012>.

W projekcie proponuje się dodanie do ustawy o usługach płatniczych rozdziału VIIa, w którym wydzielone zostaną kwestie dotyczące emitentów pieniądza elektronicznego. Zawiera on m.in.:

- uprawnienie IPE do udzielania kredytu płatniczego na okres krótszy niż 12 miesięcy ze środków niezwiązanych z emisją pieniądza lub realizacją transakcji płatniczych,
- uprawnienie IPE do prowadzenia systemów płatności oraz innej działalności gospodarczej.

Należy podkreślić, że **nie jest jeszcze znany ostateczny kształt ustawy**, a projekt może ulec zmianom. Nie dotkną one zapewne znacząco obszaru pieniądza elektronicznego, ponieważ zagadnieniem budzącym najwięcej kontrowersji są raczej zapisy dotyczące rynku kart płatniczych.

3. Systemy pieniądza elektronicznego w Polsce

W Polsce do dnia dzisiejszego **nie powstała ani jedna instytucja pieniądza elektronicznego**. Nie pojawiły się także systemy o lokalnym zasięgu, korzystające z uproszczonych regulacji prawnych. Istniejące regulacje prawne okazały się zbyt kępujące dla podmiotów, które były zainteresowane rozwijaniem działalności w tym obszarze.

Nie oznacza to jednak, że nie istnieją systemy e-pieniądza. Podmioty aktywne na tym rynku to przede wszystkim banki oraz przedsiębiorstwa wykorzystujące formułę agenta rozliczeniowego, tworzące własne systemy autoryzacji i rozliczeń, omijając w ten sposób regulacje dotyczące pieniądza elektronicznego.

Banki wydają instrumenty pieniądza elektronicznego w formie kart przedpłaconych. Znajdują one zastosowanie przede wszystkim jako karty podarunkowe, substytut rachunku bankowego dla osób niepełnoletnich oraz jako narzędzie dokonywania płatności w sieci. Rozwój tej części rynku jest stosunkowo dynamiczny, chociaż karty przedpłacone nadal stanowią zaledwie kilka procent kart będących w obiegu (ok. 32 mln²⁵).

Wśród banków najbardziej aktywnych na tym rynku wymienić można:

- BZ WBK, który wydał do tej pory ok. 500 tys. kart przedpłaconych, z czego w 2012 roku wydanych zostało 180 tys.²⁶,

²⁵ Raport Netb@nk 26.06.2012, ZBP, http://www.zbp.pl/photo/konf26-06-2012/Raport_Net-Bank_2012.06.pdf.

²⁶ Dane zebrane przez autora (wrzesień 2012).

- Pekao SA – 380 tys. wydanych kart (na koniec sierpnia 2012 roku)²⁷,
- ING Bank Śląski SA – 92 tys. wydanych kart (na koniec czerwca 2012 roku, 40 tys. dla klientów indywidualnych, 52 tys. dla klientów instytucjonalnych i firmowych)²⁸,
- CitiHandlowy – 300 tys. wydanych kart (na koniec III kwartału 2011 roku)²⁹.

Od kilku lat swoją działalność rozwijają także mobilne systemy pieniądza elektronicznego, z powodzeniem zagospodarowujące wybrane nisze (opłaty za parkingi, bilety komunikacji miejskiej). Systemy mPay³⁰ i SkyCash³¹ określić można mianem software'owego pieniądza elektronicznego opartego na przedpłaconym rachunku, w którym rolę identyfikatora klienta pełni numer telefonu komórkowego. Popularność tych systemów jest wciąż niewielka, mPay obsługiwał w połowie 2011 roku ok. 255 tys. użytkowników³², a SkyCash w połowie 2012 roku ok. 200 tys. klientów³³.

Nie brakuje również przykładów systemów e-piędza serwerowego, lecz rynek ten został zdominowany przez podmioty pochodzące z zagranicy i działające na podstawie paszportu europejskiego. Lokalny system PayU³⁴, pozwalający na dokonywanie płatności pomiędzy osobami fizycznymi i utrzymywanie salda e-piędza, zmienił swoją formułę działania. W niszy mikropłatności w Internecie z powodzeniem rozwijają się przedsięwzięcia takie jak YetiPay³⁵, ale zasięg ich działalności jest wciąż niewielki.

Potentatami na rynku software'owego pieniądza elektronicznego pozostają PayPal, korzystający z licencji instytucji kredytowej wydanej w Luksemburgu oraz Skrill, posiadający licencję instytucji pieniądza elektronicznego wydaną w Wielkiej Brytanii. PayPal w 2011 roku obsługiwał 1,5 mln użytkowników z Polski³⁶, a Skrill w 2012 roku 1,3 mln³⁷.

Specyficzną niszę rynkową okupują także inne zagraniczne podmioty, oferujące pieniądz elektroniczny w postaci voucherów sprzedawanych w fizycz-

²⁷ Dane zebrane przez autora (wrzesień 2012).

²⁸ Dane zebrane przez autora (wrzesień 2012).

²⁹ Dane podane przez bank w 2011 r.

³⁰ <http://mpay.pl>.

³¹ <http://skycash.pl>.

³² Prezentacja mPay na debiut na NewConnect, październik 2011 r., http://www.mpay.pl/files/files/mPay-prezentacja_na_debiut.pdf.

³³ Dane zebrane przez autora.

³⁴ <http://dawne.payu.pl>.

³⁵ <http://yetipay.pl>.

³⁶ Dane podane przez PayPal Polska.

³⁷ Dane zebrane przez autora (wrzesień 2012).

nych punktach handlowych. Systemy PaySafeCard³⁸ i Ukash³⁹ obsługują przede wszystkim serwisy z grami online i grami hazardowymi, gdzie klienci albo nie mogą skorzystać z innych form płatności (np. ze względu na brak dostępu do kart płatniczych), albo oczekują wysokiego poziomu anonimowości transakcji.

4. Przyszłość pieniądza elektronicznego w Polsce

Systemy pieniądza elektronicznego w Polsce rozwijają się w dobrze zdefiniowanych niszach, w których napotykać na niewielką konkurencję. Niszami takimi są obecnie: sprzedaż biletów komunikacji miejskiej, płatności za parkingi (mobilne e-portmonetki), mikropłatności w internecie (YetiPay) oraz obsługa transgranicznego e-handlu (PayPal, Skrill, vouchers pre-paid).

Wprowadzenie do polskiego porządku prawnego zapisów EMD2 może poprawić pozycję konkurencyjną podmiotów z lokalnego rynku. Do tej pory istotną rolę odgrywali na polskim rynku gracze korzystający z bardziej liberalnych regulacji obowiązujących w innych krajach, przede wszystkim w Wielkiej Brytanii. Przegląd rejestru instytucji pieniądza elektronicznego w Wielkiej Brytanii⁴⁰ pokazuje, że kilkanaście podmiotów poinformowało miejscowy nadzór o tym, iż mają zamiar świadczyć usługi w Polsce. **Bariery wejścia na polski rynek podmiotów zarejestrowanych w UE są niewielkie**, wymagane jest tylko złożenie notyfikacji w miejscowym organie nadzoru nad rynkiem finansowym. Sprzyja temu dodatkowo specyfika działalności związanej z emisją pieniądza elektronicznego, która nie wymaga fizycznej obecności usługodawcy i rozwiniętej sieci dystrybucji.

Uproszczenie zasad tworzenia instytucji pieniądza elektronicznego i rozszerzenie katalogu podmiotów, które mogą prowadzić taką działalność, doprowadzi zapewne do szybszego wzrostu tego rynku w Polsce. Można oczekiwać, że wkrótce przynajmniej niektóre instytucje płatnicze oraz SKOK-i dołączą do grona emitentów pieniądza elektronicznego. Zapotrzebowanie na usługi płatnicze opierające się na e-pieniądzu będzie bez wątpienia rosło, co jest pochodną zwiększającej się penetracji Internetu i telefonii komórkowej.

Powyższe uwarunkowania sprawiają, że **liczba podmiotów świadczących usługi na polskim rynku może ulegać w przyszłości znaczącym zmianom**. Nowi konkurenci będą mieli szanse powodzenia przede wszystkim w samodzielnie stworzonych niszach (np. poprzez innowacje produktowe). Pozycja podmio-

³⁸ <http://paysafecard.com>.

³⁹ <http://ukash.com>.

⁴⁰ http://www.fsa.gov.uk/register/2EMD/2EMD_MasterRegister.html.

tów obsługujących najbardziej atrakcyjne rynki handlu online (w szczególności PayPal) jest bowiem tak silna, że bardzo utrudnia nawiązanie konkurencyjnej walki.

Literatura

Wydawnictwa zwarte

Evaluation of the E-Money Directive 2000/46/EC, http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/emoney/evaluation_en.pdf.

Grabowski M.: Ustawa o usługach płatniczych. Komentarz. C.H. Beck, Warszawa 2012.

Górka J.: Konkurencyjność form pieniądza i instrumentów płatniczych. CeDeWu, Warszawa 2009.

Kaszubski R., Widawski P.: Przegląd systemów pieniądza elektronicznego bazujących na kartach. ZBP, http://www.zbp.pl/photo/ftb/systemy_pieniadza_na_kartach.pdf.

Raport Netb@nk 26.06.2012. ZBP, http://www.zbp.pl/photo/konf26-06-2012/Raport_NetBank_2012.06.pdf.

Akty prawne

Dyrektywa 2000/46/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 września 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE.

Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE.

Projekt zmiany Ustawy o usługach płatniczych. Rządowe Centrum Legislacyjne, <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/24838/24871/24872/dokument43013.pdf>.

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Dz.U. z 2011 r., nr 199, poz. 1175 z późn. zm.

Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych usługach płatniczych. Dz.U. z 2002 r., nr 169, poz. 1385 z późn. zm.

Witryny internetowe

mPay, <http://mpay.pl>.

PayPal, <http://paypal.com>.

PaySafeCard, <http://paysafecard.com>.

PayU, <http://dawne.payu.pl>.

Prezentacja mPay na debiut na NewConnect, październik 2011 r., http://www.mpay.pl/files/files/mPay-prezentacja_na_debiut.pdf.

Rejestr instytucji pieniądza elektronicznego w Wielkiej Brytanii, http://www.fsa.gov.uk/register/2EMD/2EMD_MasterRegister.html.

Skrill, <http://skrill.com>.

SkyCash, <http://skycash.pl>.

Ukash, <http://paysafecard.com>.

YetiPay, <http://yetipay.pl>.

THE IMPACT OF ELECTRONIC MONEY DIRECTIVE II REGULATIONS ON E-MONEY IN POLAND

Summary

The EU regulations concerning electronic money evolved heavily since the beginning of 21st century. The first e-money directive (EMD) was largely unsuccessful as an attempt to regulate this market, partly because of the unclear definition of the phenomenon. The second directive (EMD2) gives more freedom to the market participants and lowers the barriers of entry. Poland still has not fully harmonised its internal rules with the EMD2. It affected negatively the development of electronic money in Poland, forcing the institutions to choose other forms of activity. The expected changes in e-money regulations will form an impulse to the development of electronic money systems. The local entities however will face strong competition from outside the country and will have to find their own market niches. The most lucrative e-commerce niches are already occupied by large multinational schemes, so the most successful way to win the market will be based on innovation.